

Kisvárdán is „izzott az ősz” 1956 októberében

A kötet szerzője a kisvárdai Várday István Városi Könyvtár helytörténeti részlegének vezetője. Azon helyismereti könyvtárosok közé tartozik, akik a mindennapos feladatok ellátásán túl lelkiismeretesen kutatják a könyvtár gyűjtőkörének anyagát, tesznek lépéseket azok megszerzéséért, segítik a helytörténeti témájú szakdolgozók munkáját, valamint közreműködnek helyismereti és honismereti vetélkedők lebonyolításában is. Néző István mindezekon túl meg is szólaltatja a múlt forrásait, ahogyan ezt a Kisvárdáról szóló publikációi igazolják. Többek között feldolgozta már a kisvárdai vár, a római katolikus egyház, a tűzoltóság valamint a helyi és a környékbeli zsidóság történetét. Szivák Gáborral közösen jegyzi azt a szemelvénygyűjteményt, amely Kisvárda múltjába enged betekintést a források tükrében. A különböző periodikákban megjelent rövidebb-hosszabb írásai pedig a város szinte egész történetét felölelik, igazi várostörténeti csemegék.

Az 1956-os forradalom és szabadságharc 60. évfordulója adta az újabb lehetőséget, hogy az 1956-os Emlékbizottság megbízásából és támogatásával egy kötetbe gyűjtse mindazokat az ismereteket, amelyeket a forradalom kisvárdai eseményeiről és azok utóéletéről

tudni kell, ahogyan ezt a kiadvány alcímében is megfogalmazta. A főcímet az East együttes 1989-ben megjelent '56-os emlékdalából vette. A szerző e témával már korábban is foglalkozott. Tíz évvel ezelőtt, 2006-ban a *Tariménes* című társadalomtudományi, kulturális és honismereti folyóirat '56-os emlékszámában adta közre *Az 1956-os forradalom és szabadságharc kisvárdai eseményei* című tanulmányát. A kötetnek ez a korábbi összefoglalás adja a vázát, amelyet kiegészített újabb

kutatási eredményeivel, a szemtanúk visszaemlékezéseivel és szóbeli közléseivel, valamint fotók közreadásával.

A kötet kilenc fejezetben, az előzményektől a rehabilitációig mutatja be a forradalom helyi eseményeit. A Megyei és a Hadtörténeti Levéltár forrásait a szóbeli közlések és a visszaemlékezések adataival szövi egybe, miközben több esetben próbálja az eltérő adatok egyeztetésével az események pontos menetét tisztázni.

Kisvárdára 1956 közepén megkapta azt a versenyzászlót, amelyet, mint a megye legkiválóbb begyűjtési hivatala nyert el, de e kitüntető cím elnyerése előtt már többen voltak olyanok, akik az SZKP XX. kongresszusának szellemében kritikát mertek megfogalmazni a párttal szemben. A bírálatot persze a belső megújulás reményében tették, így természetesen ekkor még elítélték azokat, akik a kritikát „demagógiába” csomagolták, így a DISZ Petőfi Körének vitáit is. Helyi szinten is fokozottabb éberséget kívántak minden kommunistától!

Október 23-án még csak a híradásokat figyelték, míg 24-én reggel a városon átvonuló és Egyiptomba (!) igyekvő szovjet tankokra lettek figyelmesek, este pedig a diákok már tömegtüntetést szerveztek. Megérkeztek a borsodi forradalmárok is, akik sztrájkra buzdítottak. Október 25-én leverték a főtéren álló emlékműről a csillagos Rákosi-címert, majd az egész városban igyekeztek eltüntetni az elnyomó hatalomra emlékeztető jelképeket. A Vulkán Vasöntődében is leverték a vörös csillagot. Október 26-án a fogdából kiszabadítottak két őrizetben lévő személyt és délután már 350–400 fős tömeg tüntetett. Október 27-én megpróbálták fegyvert szerezni a kiegészítő parancsnokságról, azonban ez nem sikerült. Ugyanezen

célból a pénzügyőri laktanyához mentek, ahol szovjet katonák tartózkodtak. Itt már lövés is dördült és halálos áldozata is lett az eseményeknek. A forradalom napjai alatt több haláleset nem történt. Ezen a napon berkesziek segítségével a temetőben lévő szovjet síremléket ledöntötték. Itt említi meg a szerző, hogy a kisvárdai megmozdulásokhoz több környékbeli lakos is csatlakozott, míg a kisvárdaiak a környező falvakban segítették a forradalom ügyét.

A járási párház védelmét a kiegészítő parancsnokság látta el. A régi rendszer hívei azon fáradoztak, hogy uralni tudják az események folyásának menetét, a hatalom a kezükben maradjon. A kiegészítő parancsnokságon alakult háromtagú katonai tanács sem állt át a forradalom oldalára. Létrejöttek azonban az új néphatalmi szervek. A Vulkánban és más gazdasági egységeknél is megkezdődött az átalakulás, munkástanácsokat választottak, majd megalakult a községi munkástanács és a járási forradalmi bizottság is. A szerző közli a Kisvárdai Munkástanács megalakult bizottságait és azok tagjait is.

Megtették az első lépéseket a többpártrendszerre történő áttérésre is. Azonban a november 4-én, Kádár János vezetésével megalakult Forradalmi-Munkás-Paraszt-Kormány és a szovjet páncélosok ezt másképp gondolták. A szovjetek az „önzetlen barátság” jegyében, a „sötét reakció” leverésére érkeztek hozzánk, ahogyan ezt a repülőgépről ledobott röplapokon is olvashatták a kisvárdaiak. November 4-én megalakult az MSZMP kisvárdai szervezete is. Két szovjet kételtű harckocsi és egy szovjet zászlóalj gyámkodott felettük. Megkezdték a „rend” helyreállítását. Legtovább a Vulkán munkásai tartottak ki,

akik csak december közepén vették fel újra a munkát.

Hamarosan megkezdték az emberek agymosását. 1957. március 25-én a helyi tanács megtartotta első ülését és az október 23-i eseményeket ők is ellenforradalommal minősítették, ahogy tették ezt szerte az egész országban. 1957. november 6-án már a szovjet forradalom 40. évfordulója alkalmából rendeztek díszünnepséget. A megtorlások részeként pedig többeket megfosztottak állásuktól, kizárták a pártból, gyakran még a hozzá tartozókat is. A bírósági perek közül a legjelentősebb Bujdos Géza és társainak pere volt. A szerző részletesen közli Bujdos életrajzát, akit a bíróság 6 évi börtönbüntetésre ítélt. Bujdost a Járási Munkástanács elnökévé választották. A per további vádlottjait és tárgyalásukat is bemutatja a szerző.

Az utolsó előtti fejezetből kiderül, hogy három kisvárdai személy halála a forradalom eseményeivel áll összefüggésben. Ifj. Rada János október 24-én, a Magyar Rádió ostrománál kapott halálos

lövést. Bódi József szintén a fővárosi harcokban vett részt, amiért halálra ítélték és 1958-ban felakasztották. Bódi Lajos a forradalmárok ellen harcolt, a Magyar Rádió védelme során esett el. Kisvárdán 1991-ig utca viselte a nevét.

Az '56-os forradalmi események emlékét 1990-től egy temetőbeli emlékmű, míg 2006-tól a Zrínyi téren felállított szoborkompozíció őrzi, ahol a városi megemlékezések is zajlanak.

Néző István kötetében összegezte a kisvárdai '56-os forradalmi eseményeket. A közölt fotók bemutatják az események helyszíneit, valamint a résztvevőket. A tanulmány legfőbb értéke a visszaemlékezések beépítése, amelyek elevenné teszik a leírást. Haszonnal forgathatják a forradalom helyi eseményei után érdeklődők, valamint helytörténeti vetélkedők forrásul is szolgálhat.

NÉZŐ ISTVÁN: „...ötvenhat izzó ősze volt...”. A forradalom kisvárdai eseménye és utóélete. Kisvárdai – Nyíregyháza, 2016, Örökségünk Könyvkiadó, 82 p.

ILYÉS GÁBOR

Reformációs emlékkötet a nyíregyházi evangélikusokról

2017-ben jelent meg *A reformáció öröksége a tír pákok körében* című tanulmánykötet a reformáció 500. évfordulója alkalmából; a művet a Nyíregyházi Evangélikus Nagytemplomért Alapítvány adta ki. 2016. október 22-én ugyanezzel a címmel konferencia jellegű gyülekezeti napot

szerveztek. Az itt elhangzottak írott változatait, valamint a korábbi évekből való, a nyíregyházi evangélikus templomban megtartott hasonló tartalmú előadásokat olvashatjuk Szabó Sarolta szerkesztésében. A tanulmánykötet célja, hogy bemutassa azt az örökséget, mely a város